

Empty names, fiction and the puzzles of non-existence

ANTHONY EVERETT & THOMAS HOFWEBER (ARG.)

Stanford: CSLI Publications, 2000, xxi + 325 or.

Gauza ohikoa da ez denari buruz hitz egitea. Haur batek Olentzeroz hitz egiten duenean, garai batean fisikan eter-a aipatzen zutenean, edo Ekainek «Mafaldari ez zaio zopa gustatzen» esaten duenean, ez den zerbaiti buruz ari dira kasu guztietan. Baina ez denari buruz hitz egiteko modu desberdinik badago. Haurrak, Olentzeroz ari denean, ez daki existitzen ez den zerbaiti buruz ari dela hizketan; fisikariak mendeak igaro ahala ohartu ziren ez zela «eter» zeritzan gairik; Ekainek, aldiz, ondotxo daki ez dela inoiz Mafaldarik izan.

Askotan hitz egiten dugu, bada, existitzen ez denari buruz, eta modu askotan eta helburu desberdinekin egiten dugu. Hizketa modu horrek, halere, ez du behar adinako interesik sortu hizkuntza ikertzen dutenengan; horretaz kexu dira, behinik behin, liburu honen editore Everett eta Hofweber. Ez denari buruzko diskurtsoa aztertzeak, filosofiaren eta hizkuntza ikerketen esparruan sakoneko auziak azalaraz ditzakeelakoan, gai hori jorratzen duten hamahiru artikulu jaso dituzte bilduma honetan.

Bilduma hau hiru zatitan banatua dago. Zati bakoitzak, ez denari buruzko diskurtsoak sortzen dituen auzietarik bati erantzuten dio. Lehenengoak «Izen hutsak» du izenburua («*Empty names*»); bertan daude jasoak Stephen Schiffer, Kenneth A. Taylor, Anthony Everett eta Avrom Fadermanen lanak. Hizkuntzaren filosofiako auzi ondo ezagunei buruz dihardute autore horiek, honako hau argitu nahian, labur esateko: nola ote den posible ez den zerbaiti buruz hitz egitea.

Izen hutsen erabilerak ez baitizkie buruhauste makalak sortu hizkuntzaren filosofiako teoriari. «Izen huts» deritze, oro har, ezeri ez dagozkion izenak. Horrenbestean, ez da erraza azaltzen nola ulertzen ditugun izen horiek barnean dituzten esaldiak, erreferentzia zuzenaren teoriari jarraitzen dioten autoreentzat bereziki: teoria horren arabera, izen batek esaldi baten egia-balioei eskaintzen diona ez da bere erreferentzia besterik. Eta erreferentzerik ez duen izenak ez dio ezer eskainiko esaldi osoari. Baina esaldi baten egia-balioa horren zatien

egia-balioen konbinazioa bada, egia-balio osorik gabeko esaldia genuke izen huts bat aurkitzen dugunero.

Buruhauste horiei erantzun desberdin asko eman izan zaie, eta horiei buruz dihardute lehenengo zati honetako autoreek.

Bigarren zatian («*Pretense*»), antzezenari buruzko sei lan daude bilduta, honako autore hauenak: Kendall Walton, Fred Kroon, Edward N. Zalta, Harry Deutsch, Stacie Friend eta Mark Richard. Lan horiek, ez denari buruzko hizketaren barruan koka daitekeen diskurtso mota jakin bati buruz ari zaizkigu: fikziozko diskurtsoari buruz. Nola, zergatik eta zertarako sortzen ote ditugun fikziozko diskurtsoak: horixe da, funtsean, autore horiek azaldu nahi dutena.

Fikzioa antzezenean oinarrituta azaltzea diskurtso mota horri gerturatzeko bide zuzena dela dirudi. Esate baterako, haur batekin Olentzerori buruz badihardugu, «Olentzero» izena duen benetako ikazkin bat badela antzezen ari garela esateak egokia dirudi.

Badira, halere, gerturatze horrek ilun bihurtzen dituen zenbait auzi sako-neko. Ekain zinemara joan da, *The Shining* ikustera. Filmak dirauen bitartean, Ekain antzezen ari dela esan beharko genuke, itxurak egiten, badagoela benetan hotel bat basoan galdua, eta bertan familia bat. Istorioak aurrera egin ahala, Ekain beldurtzen hasi da. Haurra bizikletan gora eta behera dabilela, bi neskato biki azaldu zaizkionean, Ekainek garrasi egin du izututa. Antzezen ari al da orduan ere? Ikusten ari dena egia dela antzezen ari bada, badirudi ondorioz sentitu duenak ere antzeztutakoa behar lukeela. Baina baieztapen hori intuizioz oso kontrakoa dela dirudi: esango genuke Ekain benetan beldurtu dela, eta ez zela antzezen ari garrasika ari zenean.

Argudio horrek ere, ordea, berehala egiten du herren: Ekainen izua benetakoa bada, zergatik ez da ziztu bizian zutitu eta gertuen duen telefonora korrika joan; zergatik ez dio poliziarri hots egin, edota fantasma-harrapatzailearen bati? Badirudi, zerbait egia dela antzeztu duen arren, benetako izua sentitu duela Ekainek eta, hala eta guztiz ere, ez duela izu horri zegokion erreakziorik izan. Asko dago, agi danean, fikzioaz argitzeko.

Liburuaren hirugarren atalak («*Ontology*»), Peter van Inwagen, Thomas Hofweber eta Stephen Yablomen lanak biltzen ditu. Artikulu horietan, ez den hari jartzen diote arreta. Alegia, fikziozko pertsonaien edo, oro har, «ez diren objektuen» ontologiak dihardute atal honetako autoreek. Olentzero eta Mafalda, neurri batean edo bestean, errealitatearen parte ote direnez, hori da ez denari buruzko diskurtsoak sortzen duen auzi metafisiko nagusietarik bat. Auzi horri nola erantzuten diogun, izen hutsen erabilerak sortutako arazoa erraz argituko zaigu: modu batean edo bestean, errealitatean Mafalda badela onartuko bagenu, «Mafalda» ez genuke jada benetako izen hutsa izango, eta Ekainek «Mafaldari ez zaio zopa gustatzen» esandakoan egia-baliiodun esaldia egin duela onar genezake.

Izan ere, bereizita aurkeztu badizkigute ere, hiru atalei dagozkien hiru auzi horiek elkarri loturik datoz ezinbestean: fikziozko diskurtsoan erabiltzen ditugun izenak hutsak izaten dira askotan, ez den zerbaiti dagozkionak. Auzi bati nola heltzen diogun, halaxe ulertuko ditugu gainerako auziak ere. Lotura horiek argi nabari dira Kendall Waltonen lanean.

Waltonek «itxurak egitearen teoria» («*The Make-Believe Theory*») proposatzen digu izen hutsen erabilera, fikziozko diskurtsoak, existentzia esaldiak eta gisa bereko auziak azaltzeko. Teoria horren arabera, Olentzero, Mafalda eta eter-a ez dira existitzen, ez dago errealitatean horrelako objekturik. Baina hiru horiei buruz hitz egiten dugunean, fikzioaz baliatzen gara; alegia, fikziozkotzat jotzen dugu hiru horiek benetan badirela, edo, zehatzago esanda: fikziozkotzat jotzen dugu «Olentzero», «Mafalda» edo «eter» esandakoan benetan baden zerbaiti gagozkiola.

Honela, Mafalda existitzen ez den arren, Ekainek «Mafaldari ez zaio zopa gustatzen» esan duenean fikzioan egia den zerbait esan duela baieztatu dezakegu, fikzionala baita Mafaldari ez zaiola zopa gustatzen; Mafaldaren «itxurak egitearen munduan» parte hartzen dutenek, izan ere, onartzen dute mundu horretan Mafaldari ez zaiola zopa gustatzen: hori egia dela antzetzten dute.

Waltonek defendatzen dituen ideia horiek estu loturik daude John Perryk¹ fikzioaz esandakoei: fikziozko hizketak fikziozko testuinguruan bilatzen du oinarria. Hori horrela izanda, fikzioan ez da egiaganako leialtasuna bilatzen:

Fikzioari buruzko diskurtsoaren zuzentasun-irizpideari egokitasuna deritzat: funtsean, errepresentazio kanonikoren baten edukiarekiko korrespondentzia, esaterako eztabaidagai den nobela bateko baieztapen-kikoa.²

Fikziozko diskurtsoan garrantzitsua dena egokitasuna da: Ekainen esaldia zuzena izango da baldin eta soilik baldin Quinok sorturiko mundu hartan, fikziozko testuinguru horretan, Mafaldari ez bazaio zopa gustatzen.

Fikzioari loturiko usteak ere ez dira uste arruntak: «p-uste» deritze Perryk. Horietan oinarrituta hainbat eta hainbat emozio sortzen ahal zaizkigu: Ekainek Mafalda gustuko izan dezake, edo beldurgarri iritzi hoteleko pasilloan agertu diren bikiei. Baina emozio horiek ez daude uste arruntetan oinarrituta, eta ez dute, horrenbestean, haien pareko erreakziorik ekarriko.

Waltonek eta Perryk, nor bere aldetik, fikzioa azaltzeko eskaintzen dizkiguten urrats horiek badirudi oinarritzko zenbait auzi askatzen dituztela. Wal-

¹ John PERRY (2001), *Reference and Reflexivity*. Stanford: CSLI Publications.

² «The criterion for correctness in discourse about fiction is what I will call *accuracy*: basically correspondence to the content of some canonical representations, such as the statements in a novel under discussion.» (ib.: 124 or.).

tonek, aitzitik, hortik aurrera egin nahi izan du: metaforak egitean, baita ironikoki hitz egitean ere, ez ote garen itxurak egiten edo antzezten ari, horixe da haren susmoa:

Ironikoki hitz egitea, batekin edos ez daudenei burla egitea edo horiek imitatzea da, haiek baiesten dutena edo baiets dezaketena fikzionalki baiestea da.³

Waltonek zaku berean gauza gehiegi sartu duelakoan gaude. Hitzun bat ironikoki ari denean, haren esaldiak badu zerbait berezi: hitzunak komunikatu nahi duenak eta esaldiaren eduki «konbentzionalak» ez dute bat egiten, nolabait esan. Baina berezitasun hori ez-literaltasunari dago lotua, eta ez fikziozko hizketari. Ironiko izatea ez da fikziozko testuinguru batean hitz egitea, ez da itxurak egitea, ez da antzezte. Ironiaren bidez komunikatutako usteak uste arruntak dira, ez «p-usteak». Ironiaren bidez baieztatutakoa egia edo faltsua izango da, ez «egoki» edo «desegokia».

Ez denari buruzko diskurtsoari erreparatzen hasi orduko, auzi asko eta hizketa modu oso desberdinak korapilatzen zaizkigu, beraz. Horien artean bereiztea, eta zer duten berdina eta zer bereizgarri argitzea, horixe da bilduma honetako autoreen erronka.

*Joana Garmendia**
ILCLI (Euskal Herriko Unibertsitatea)
eta CSLI (Stanford University)

³ «To speak ironically is to mimic or mock those one disagrees with, fictionally to assert what they do or might assert.» Kendall WALTON (1990), *Mimesis as make-believe*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press: 222 or.

* Lan hau egiteko, Eusko Jaurlaritzaren doktorego ondoko beka baten laguntza izan dut.